

„Gânduri, Cuvinte, Fapte...”: Dialog cu ȘTEFAN ANGI [II]

În anticamera muzicii românești din casa dascălului meu Ștefan Angi, continui să ascult, să citesc și să tac... „Istoria în ediție de lux” din fața mea vorbește, iar eu scriu... Ce să fie cuvintele pe care le aud? „Mărturisiri mozaicate”? „Fotografii la minut”?

Dascălul clujean iubit și respectat deopotrivă de colegi și studenți este cel mai în măsură să afirme: „în artă, fiecare își urmează propriul drum; aici nu există provincii; doar provincialisme.”

Ofer publicului a doua parte a interviului cu muzicologul și esteticianul clujean Ștefan (sau István) Angi, intitulat „Gânduri, cuvinte, fapte...”. Pentru o comprehensiune maximă, am sistematizat conținutul dialogului nostru în patru sectoare: (auto)biografic & formativ, pedagogic, interpretativ și muzicologic. Parcurgerea lor fiind amplă, a obligat la segmentarea firului discursiv în două părți, notate cu I (sectorul autobiografic & formativ și pedagogic), și II (sectorul interpretativ și muzicologic). Sectorul pedagogic și cel interpretativ constituie puncte de interes pentru cititori, deoarece autorul „Fotografiilor la minut” spune la un moment dat că „ceea ce pentru unii reprezintă neașteptatul, pentru alții poate apărea drept așteptat binevenit.”

DOMENIUL INTERPRETATIV

C.Ș.: *Cu cine ați studiat vioară la Conservator?*

Șt.A.: La vioară am studiat cu profesorul Zsurka Peter. El preda la Liceul de Muzică. Oficial eram înscris la secția de Dirijat coral, dar în mod neoficial am luat ore de vioară cu profesorul Zsurka.

O parte de mare interes pentru mine îl constituia cvartetul în care cântam. Noi eram „liber profesioniști”.

Nu am avut pe nimeni ca profesor oficial. Repetițiile se desfășurau în sala regretatului profesor George Iarosevici de la Conservator. A fost un splendid profesor de violoncel și de muzică de cameră.

C.Ș.: *Ce colegi de formație ați avut în cvartet și câți ani ați cântat împreună?*

Șt.A.: De-a lungul timpului membrii formației s-au schimbat: la violoncel l-am avut pe Robert Sladek apoi, pe Iosif Székely, primă violonistă a fost Gertrud Soós, care preda la Liceul de Muzică, iar la violă am avut de-a lungul timpului mulți colegi: dintre ei, pe regretatul Vasile Zoicaș, apoi pe Fülöp Laci. În această formație am cântat aproximativ 15 ani. A fost o mare plăcere. Repetițiile începeau la ora 5 dimineața și se prelungeau până la 7:30.

După ce Iarosevici a observat că noi ne tot întâlneam pentru repetiții, s-a oferit să fie profesorul nostru de muzică de cameră. Pentru noi a fost un prilej de mare bucurie. Am învățat foarte multe lucruri de la el, ca și de la alți profesori, de altfel. De pildă la orchestra de la Conservator lucram cu

domnul Ciolan iar la cea de la liceu cu Mihály Guttman. Așa mi-am format un repertoriu atât artistic cât și didactic. Ceea ce am predat eu ulterior la cursurile de la Conservator, mă refer la exemplificările și la analizele concrete, se alimenta din propria experiență ca și instrumentist și nu din cea ascultăm, de regulă, pe discuri.

DOMENIUL MUZICOLOGIC

C.Ș.: *În Lucrări de muzicologie (1974-1975), plecând de la o tipologie adorniană a publicului, ați menționat 7 tipuri de spectatori: specialist, meloman, culturalizat, emoțional, tip resentment, distrat și negativ. Care tipologie considerați că s-ar potrivi pentru publicul clujean contemporan?*

Șt.A.: Aceasta nu este neapărat o tipologie de public ci o tipologie de audiere muzicală. Aceeași muzică poate fi audiată de un țaran, de un intelectual, de un simplu muncitor etc. dar fiecare ar audia-o diferit. Adorno la aceasta s-a referit când a alcătuit tipologia. Există însă o tipologie mult mai apropiată de noi, prezentată în cartea *Muzica și publicul* coordonată printre alții și de Mircea Voicana (1976). Autorul compară auditorii printr-o

piramidă. La nivelul cel mai de jos apare muzica populară, după care urmează muzica ușoară, apoi muzica de salon (romante), muzica clasică, muzica de operă, muzica simfonică, muzica de cameră. Astfel apare o modalitate încadrare procentuală a ascultătorilor.

La ascultătorii de muzică de operă e mai greu de alcătuit o tipologie, pentru că sunt unii care se încadrează în categoria tip „resentiment” – cum spunea Adorno – sau sunt implicate emoțiile în audiere etc.

Ceea ce este reprezentativ pentru publicul clujean este faptul că la noi în „orașul-comoară” – cum era numit Clujul în trecut – există atât o Operă Română cât și o Operă Maghiară – două instituții unde se desfășoară spectacole la care participă publicul. Adorno a exagerat atunci când a menționat că există auditorul „ideal”, care va să zică,

vorba lui Caragiale – „lipsește cu desăvârșire”. Clasificarea pe categorii realizată de Mircea Voicana, e mult mai adecvată pentru publicul nostru și e realizată după genuri și nu după niște modele de audiere cum a realizat-o Adorno.

C.Ș.: *Cele două volume ale dumneavoastră Prelegeri de estetică muzicală (în 4 tomuri) constituie lucrări fundamentale în aprofundarea acestui domeniu. Care sunt coordonatele pe care se înscriu aceste lucrări de referință?*

Șt.A.: Aceste volume au la bază teza mea de doctorat la care am muncit trei ani de zile. O singură idee a reprezentat o sursă de idei pentru o viață de om. Chiar și acum mai sunt anumite aspecte pe care nu le-am preluat din această lucrare. În cele 300 de pagini (numărul maxim de pagini care mi-a fost permis pentru teză), am comasat totul. În primele două tomuri sunt descrise categoriile estetice. De pildă frumosul. E clar că există un frumos peste tot. Dar în ce constă specificul muzical al frumosului? Cum o sonată de Mozart, cum o piesă muzicală ca *Prin Munții Apuseni* de Negrea reprezintă frumosul muzical pe care eu

foto: Csilla Csákány

îl caut și-l descopăr. Cum un pasaj mixolidian pus pe o bază ostinato de *tarantella*, poate fi comparat cu o tarantelă din *Sonata Kreutzer* de Beethoven pentru vioară și pian? Ei, acestea sunt întrebările pe care mi le-am pus. Așadar, nu am căutat să vin cu o teorie pe care să o suprapun pe muzică ci mai degrabă invers: am trăit muzica, am cântat *Kreutzer*, am cântat *Prin Munții Apuseni* și astfel am căutat semnificația lor estetică.

C.Ș.: Care sunt personalitățile de rezonanță în România, în domeniul esteticii muzicale?

Șt.A.: La această întrebare ar trebui să răspund cu liste întregi. Frontul nostru estetic muzical este mult mai extins decât s-ar părea la prima intradă. Bogăția noastră muzicologică excelează atât prin studii și analize, teorii și investigații cât și prin excelență de sorginte estetică, chiar dacă autorii lor nu se declară drept esteticieni, mulțumindu-se cu nobilul statut de muzicolog.

Evocând cu stimă și devotată recunoștință reprezentanții esteticii muzicale românești – în primul rând pe Dimitrie Cuclin, apoi pe Wilhelm Berger și George Bălan – mă gândesc la generațiile de vârstă medie și tânără de la București, Iași și Cluj care cu prezența lor vie și fructuoasă dăruiesc culturii muzicale din țară și de peste hotare valoroase lucrări estetice muzicale. Ca să-i enumăr și să-i apreciez cu toată adeziunea mea de coleg și prieten mai în vârstă – aceasta ar necesita pagini întregi care ar depăși limitele unui interviu generos ca cel de față. Spre edificare amintesc totuși volumul *Estetica muzicală – un altfel de manual* îngrijit de muzicologul și esteticianul Antigona Rădulescu (2007), volum care cuprinde împreună cu prefața 15 studii deosebite, inspirate din cele mai importante domenii ale esteticii muzicale românești și universale. Ele provin din condeiul a 15 esteticieni în frunte cu Alexandru Leahu, Corneliu Dan Georgescu, Valentina Sandu-Dediu. Pe lângă pleiada bucureșteană aș aminti și pe ieșenii Laura Vasiliu și Gheorghe Duțică, precum și dintre clujenii noștri pe Pavel Pușcaș și Gabriel Banciu. Capitole întregi ar fi necesare evocării cât de cât a marii generații lui Pascal Bentoiu, Octavian Lazăr Cosma, Dinu Ciocan și alții. De asemenea un aport aparte la îmbogățirea literaturii esteticii noastre (și nu numai) îl aduc compozitorii noștri prin studiile lor stilistico-estetice elaborate de-a lungul anilor și deceniilor. Pe lângă amintitul P. Bentoiu, exemplific marele lor număr prin Dan Dediu, George Balint și alții. Mă opresc aici cu frică, întrebându-mă oare pe cine am jignit omițându-l din enumerare, mai ales dintre acei cu care am avut privilegiul colaborării directe, colegiale... iată acum îmi aduc aminte de splendidele eseuri și studii de analize estetice muzicale ale Despinei Petecel... Of, of, este greu (dacă nu imposibil) să răspunzi selectiv la o întrebare integrantă...

C.Ș.: Care este cea mai îndrăgită dintre lucrările / cărțile scrise de dumneavoastră? Lucrați la ceva acum?

Șt.A.: Cea mai îndrăgită? Este cea mai nouă la care lucrez. Nu pot să spun că pe celelalte le-am renegat, dar aceasta îmi ia toată energia și plăcerea. Așa s-a întâmplat în ultima perioadă, când am pregătit lucrarea *Retorica*

melogramelor în muzica contemporană românească pentru simpozionul Festivalului Internațional „George Enescu”, ediția din 2015. Plăcerea mea se schimbă mereu de la o lucrare anterioară la o lucrare actuală. În prezent mă frământă următorul lucru: am fost convins că în programatismul lui Liszt există o evoluție. El a scris o lucrare intitulată *Albumul unui călător*. După 20 de ani a recompus lucrarea cu anumite modificări, și a intitulat-o *Anii de pelerinaj*. Mă preocupă diferențele de valori și gramatice dintre cele două cicluri.

CONCLUZIE

C.Ș.: Vă propun o ultimă fațetă dialogală: dacă ați mai fi o dată tânăr, ați mai alege această profesie? Simion Mehedinți a propus la un moment dat în *Trilogia școlii trei trepte ale dascălului: belferul, profesorul, educatorul*. Ați avut privilegiul de a fi îndrumat de adevărați „educatori” profesionali?

Șt.A.: Cum adică, nu mai sunt tânăr?... Aș mai alege această profesie cu toate „peripețiile” prin care am trecut. Dacă n-aș fi studiat „Rezistența materialelor”, sau „Chimia coloidelor”, sau „Elemente de genetică”, nu aș fi avut năzuința și stăruința să fac demersurile unor investigații științifice socio-umane și să le concluzionez în domeniul muzical. Eram bine îmbibat cu aceste chestiuni. Și am avut un foarte mare noroc să am profesori deosebiți de-a lungul pregătirii mele profesionale.

De pildă, profesorul meu de matematică a câștigat Premiul II pentru proiectul podului din New York: unul dintre cel mai mari poduri. De la un așa profesor am învățat eu matematică.

Despre Ciolan nici nu mai discut. Era Festivalul Internațional al Tineretului, un festival mondial prin anii '52. Iar noi am primit „sarcină de la partid” să venim acasă cu Premiul I la orchestră. Timp de șase săptămâni am făcut „cantonament” de repetiții. A trebuit să pregătim *Simfonia a II-a* de Beethoven. La partea a II-a, am lucrat prima „perioadă muzicală” timp de patru săptămâni. Dacă am fi fost treziți noaptea, cunoșteam lucrarea atât de bine încât știam ce trebuie să cânte fiecare instrument. Și apoi în 10 zile am finalizat de lucrat întreaga simfonie. De la Ciolan am reținut și o anecdotă. Că Enescu ar fi fost întrebat o dată despre ordinea în care cvartetul lui aborda repertoriul: „de ce trebuie cântate mai întâi cele mai grele lucrări ale lui Beethoven și abia apoi se trece la lucrări mici?” „Pentru că dacă o cetate începe cu dărâmarea bastioanelor, atunci restul cade de la sine”. Multe, foarte multe lucruri am învățat de la profesorii mei.

Revin la primul răspuns al ultimei chestionări: sigur, aș alege tot această profesie, cu „peripețiile” sale cu tot!... Și un lucru să știi: este undeva un mare neadevăr în ceea ce spune un erou al unui roman semnat de Raymond Chandler. Întrebat fiind astfel: „Și dumneata totdeauna reușești în viață ceea ce dorești să faci?”, a răspuns: „Da, întotdeauna reușesc! Dar... când am reușit, deja nu mai trăiesc plăcerea împlinirii la care am râvnit cu atâtea asiduitate!”

Interviu de **Cristina ȘUTEU**